

WIJ SAMEN

'WIJ GAAN UIT VAN WAT OUDEREN TE BIEDEN HEBBEN'

tekst ANNELIES VAN DER WOUDE, fotografie JITSKE SCHOLS

— De missie van Vitalis WoonZorg Groep is de kunst van het gelukkig oud zijn. Daarom biedt Vitalis haar bewoners in woonzorgcentra kunstzinnige projecten aan die welzijn bevorderen. Maaïke Mul en Noortje Kessels bedenken deze projecten in samenwerking met steeds wisselende kunstenaars en musici.

Maaïke Mul is coördinator kunst en cultuur bij Vitalis. Met Noortje Kessels klikt het al jaren op visie en inhoud. En dat is een katalysator voor steeds weer nieuwe inspirerende projecten.

Hoe zijn jullie op elkaars pad gekomen?

Noortje: 'Tijdens mijn studie maakte ik schoon bij oudere mensen in verzorgingshuizen van Vitalis WoonZorg Groep. Wanneer we gingen kofiedrinken, vertelden zij mij hun verhalen en dat vond ik heel interessant. Gaandeweg kreeg ik het idee om ouderen te gaan voorlezen. Want wat me toen opviel was dat er bij Vitalis veel aan kunst en cultuur werd gedaan, maar dat activiteiten op het gebied van lezen of literatuur ontbraken. En ik dacht dat daar wel belangstelling voor zou zijn, want vooral oudere vrouwen lezen veel. Maar bij het hoofdkantoor kreeg ik de reactie: onze bewoners zijn aan het dementeren, die hebben daar geen behoefte aan. Dat geloofde ik niet, want ik had die bewoners zelf ontmoet en gesproken. Toen ben ik gaan googelen en stuitte ik op een interview met Maaïke, de kunst- en cultuurcoördinator binnen Vitalis. Ik heb haar gebeld en gemaïld en mocht op gesprek komen.'

Dat was het startpunt van jullie samenwerking?

Noortje: 'Inderdaad. En dat is alweer tien jaar geleden. Ik kan me herinneren dat Maaïke

verbaasd was over mijn leeftijd, ik was toen 27. Ik denk dat ze een oudere vrouw had verwacht, zo'n bibliothecaresse. Ze zei ook dat ik geen Annie M.G. Schmidt moest gaan voorlezen, want het moest wel een beetje van niveau zijn. Later heb ik heel vaak Annie M.G. Schmidt voorgelezen en dat ging hartstikke goed, haha.'

Maaïke: 'Ja, ik bedoelde toen natuurlijk dat het geen Jip en Janneke-taal moest zijn. Maar eigenlijk mocht je alles voorlezen, behalve oorlogsverhalen.'

Zo ontstond de Literaire Salon. Hoe ging het er daar aan toe?

Noortje: 'De eerste bijeenkomst vond plaats bij Vitalis Peppelrode. Ik nam korte verhalen en gedichten mee en kopieerde alles op groot-letterformaat. De teksten las ik voor en daarna bespraken we de teksten, met vragen als: is het herkenbaar? Heeft u zelf zoiets meegemaakt? En dan kwamen de verhalen en tranen. Vooral oude mannen huilden snel.

Soms weet je niet wat een onderwerp teweegbrengt; tijdens een bijeenkomst over honden en katten vlogen de bewoners elkaar in de haren.'

Maaïke: 'We kregen heel leuke, soms ontroerende reacties terug, zoals meneer Glazer die over de Literaire Salon zei: "Sinds ik hier ben komen

'Tijdens een bijeenkomst over honden en katten vlogen de bewoners elkaar in de haren'

>

Noortje Kessels (voor) en Maaïke Mul

wonen, is er iedere dag iets afgegaan, maar vandaag is er voor het eerst weer iets bijgekomen in mijn leven”.’

Hoe bereik(t) en jullie de ouderen?

Maaike: ‘Omdat ik hier al langer rondloop, weet ik welke ouderen behoefte hebben aan meer inhoudelijke activiteiten. En die benader ik dan meestal persoonlijk, want dan doen ze vaak mee. Vervolgens gaat zoïets rondzingen en tippen bewoners elkaar onderling. In het begin vergaten de mensen wel eens dat er een literaire salon was, dus toen hebben we een vrijwilliger ingeschakeld die de deelnemers een half uur van tevoren opbelde. Iedere keer weer. Dat was in het begin echt nodig.’

Hoe zat en zit jullie samenwerking zakelijk gezien in elkaar?

Noortje: ‘Het werk voor de Literaire Salon deed ik als freelancer, dankzij subsidie van de gemeente Eindhoven kreeg ik er ook voor betaald. Een jaar later hadden we ook van een aantal ouderenfondsen subsidie toegekend gekregen, waardoor er nog zes woonzorglocaties bij kwamen. Uiteindelijk was ik er zeker anderhalve dag per week mee bezig. Daarnaast werkte ik al die tijd ook al bij Wintertuin, een literaire organisatie in Nijmegen. Daar vertelde ik over hoe inspirerend ik al die verhalen van ouderen vond. Zo kwamen we op het idee voor Schrijver in Huis: een residentieprogramma voor jonge schrijvers. En we bedachten het Verhalenhuis, een talentontwikkelingsprogramma voor tachtigplussers. Die programma’s zijn we met drie partijen gestart: Vitalis, de Wintertuin en de Literaire Salon.’

Maaike: ‘Uiteindelijk hebben we een vorm gevonden waarbij Vitalis een proeftuin is voor de ontwikkeling van literaire projecten die we daarna landelijk uitrollen.’

In welk opzicht versterken jullie elkaar?

Noortje: ‘Maaïke heeft echt de kennis van het werken met oudere mensen en veel ervaring met

kunst- en cultuurprojecten. In het begin ontbrak dat bij mij nog heel sterk.’

Maaïke: ‘Andersom heb ik Noortje nodig vanwege haar inhoudelijke kennis op het gebied van literatuur. Mijn collega’s komen vrijwel allemaal uit de zorg, zorg is hier de corebusiness. Kunst en cultuur was lang een vreemde eend in de bijt en dat maakt het niet altijd even makkelijk om iets te realiseren. Noortje is een sparringpartner. We hebben hetzelfde doel voor ogen: de inhoud én de bewoner.’

Noortje: ‘We gaan niet zozeer uit van wat ouderen nodig hebben qua zorg, maar van wat zij te bieden hebben. Wij willen hun binnenwereld naar buiten brengen en de buitenwereld naar binnen halen, zodat vooroordelen en taboes doorbroken worden.’

Terug naar Schrijver in Huis. Hoe ging dat?

Noortje: ‘Tussen 2014 en 2017 kwamen vijf jonge schrijvers gedurende drie – later zes – weken in een verzorgingshuis wonen en werken. En dan deden ze verslag op een blog, of in kranten en tijdschriften. De beste teksten brachten we samen in een boekje en op een placemat.’

Maaïke: ‘Onze bewoners kregen hierdoor een stem. Een mooie literaire stem die naar buiten toe kon verwoorden hoe het er hier echt aan toe gaat. Mensen tussen de 65 en 100 jaar zijn allemaal ouderen. Dat zijn heel veel generaties op een hoop geveegd. En die zijn niet allemaal oud, ziek, zwak en misselijk, grijs of saai. Ik vind dat zij soms hun plek mogen opeisen. En door middel van die schrijvers lukte dat natuurlijk heel goed.’

En het Verhalenhuis? Wat is dat?

Noortje: ‘Het is een schrijfproject waarbij een jonge schrijver een klein jaar lang een groep ouderen begeleidt bij het oproepen en optekenen van hun verhalen. En dat gedurende twintig bijeenkomsten, met steeds een ander thema en bijvoorbeeld oefeningen met geuren waardoor herinneringen naar boven komen. Uiteindelijk gaan de mensen zelf schrijven en lezen ze hun werk aan elkaar voor. Dat is zó leuk. Aan het einde kiezen de deelnemers zelf hun beste teksten die

‘Ik hoop dat dit soort dingen er zijn als ik later zelf oud ben’

we samenbrengen in een boekje met illustraties van een jonge illustrator. En we maken auteursfoto's en een korte biografie van alle deelnemers.'

Waarom slaat dit project zo aan?

Maaïke: 'Vanwege de sociale impact en de vriendschappen die in zo'n jaar ontstaan. Daarmee gaat het Verhalenhuis vooral over zingeving en mentale gezondheid, een vrije manier van denken. Steeds meer subsidieverstrekkers zien dat wat wij doen goed is en vinden kennisdeling heel zinvol. Hun steun maakt het daarom mogelijk om dit project landelijk uit te rollen.'

Noortje: 'Zelfs in het buitenland. Op Curaçao gaat binnenkort de vierde editie van start, daar heet het *kura di kuenta*, de verhalentuin. In Madrid start binnenkort een Spaanse schrijver met het Verhalenhuis en in België zijn we er ook mee bezig.'

Jullie meest recente project, Vitamines voor de Geest, ontstond in de coronacrisis. Waar gaat dat over?

Maaïke: 'Ik wilde iets betekenen voor de bewoners die ineens alleen op hun kamer kwamen te zitten, ik wilde een boekje met creatieve en inhoudelijk opdrachten, zodat de mensen op hun kamer zinvol bezig konden zijn. Vervolgens heb ik Noortje en een vormgever gebeld en doordat we van elkaar zo goed weten wat we belangrijk vinden, konden we heel snel schakelen. Binnen twee weken hadden we duizend boekjes.'

Noortje: 'En die bleken in een grote behoefte te voorzien. Meer dan vijftig verzorgingshuizen hebben ons gebeld en gemaïld met de vraag of zij die boekjes ook konden krijgen voor hun bewoners. Dus toen zijn we fondsen gaan werven en dat ging hartstikke goed. Inmiddels is het vierde boekje verschenen en hebben we geld voor acht edities.'

Wat motiveert jullie om dit te doen?

Noortje: 'We willen dingen maken waarvan we later – als we zelf in een zorginstelling zitten – denken: hèhè: dit vind ik nou leuk om te doen.'

Maaïke: 'Mensen vragen inderdaad ook wel eens: hoe kom je nou bij ideeën, of waarom? Dan zeg ik: 't Is heel egoïstisch. Ik doe wat ik leuk vind, vooral ook met het idee dat ik hoop dat dit soort dingen er zijn als ik later zelf oud ben. Dat is ons uitgangspunt.' <

OVER MAAIKE MUL EN NOORTJE KESSELS

Maaïke Mul is coördinator kunst & cultuur bij Vitalis WoonZorg Groep in Eindhoven. Daarvoor gaf ze kinderateliers bij het Centrum voor de Kunsten en museumlessen in het Van Abbemuseum. Ze studeerde aan de kunstacademie in Maastricht en ze deed de hbo-opleiding voor orthopedagogisch beeldende vormgever.

Noortje Kessels studeerde sociologie en literatuurwetenschap aan de Universiteit Utrecht. Als medewerker en impactproducent bij De Nieuwe Oost | Wintertuin in Nijmegen organiseert ze sinds 2009 verschillende literaire workshops en festivals. In 2010 richtte ze als zzp'er de Literaire Salon op om verhalen voor te lezen aan ouderen in zorginstellingen.